

בירור המידות ונסירתן – ב'

1) מוסר אביך ג', א' - המשך

עניין המיצרים שבין המידות וטשטוש גבוליהן הוא מכמה סבות. פעמים המידה סמוכה לחבירתה, מצד שצוריהם השטחיים שווים הם, וכל מידה אי אפשר שיקנה האדם אותה כי אם כשיצירנה ציור חזק, וכשלא ישלים את ציור המידה המבוקשת בבירור גמור יצא יותר מהמידה המבוקשת ממנו או פחות מהדומות לה בצוריהן השטחיים רק לפום ריהטא...

מכלל מידות הנפש המחויבות אל השלימות, היא ג"כ **מדת הגבורה**, שהיא גבורת הנפש, שא"א כלל שיהיה מבלעדה שלם באמת בדעת ויראת ה', ומכל שכן שא"א מבלעדה לבוא להשגות נכבדות.

ומכלל מידת הגבורה הוא שכל דבר שכבר הסכים בנפשו שצריך להשתדל בו מצד חובת שלמותו תהיה ההסכמה חזקה אצלו ולא יקוץ בכל פרטיה הרבים וגבורת נפשו תדריכהו, שיעשה בחשק טהור את המעשים הגורמים לבצע תכלית נאה גם בהיותם בדרך רחוקה. כי בלא מידת הגבורה אמנם באותה שעה שתתיישב הנפש מיראת ה' וחיוב זהירות המצוות, תתלהב רוחו לשקוד בתורה, לדעת כבוד יוצרו ואופן עשיית הטוב בעיניו אבל כאשר ימשך בעומק הפלפולים ומרחבי הקודש של ההתפשטות וההסתעפות כבר אזלה הלכה לה אותה ההתלהבות שבאה ממקור הציור הראשון, וצריך שמידת הגבורה תשלוט בנפש, שכל מה שהחליטה להתעסק בו בטוב לה תאחז בו ולא תרפהו...

החסיד במס"י ביאר בהקדמתו סיבת מניעת ומיעוט הלימוד בענייני העבודה... אכן יש עוד סיבה עיקרית ביותר לזה, והוא חסרון מידת הגבורה, שכשמתחיל האדם לעיין באלו העניינים הנשגבים הוא מתחרד ונחלש מצד ראותו עצמו רחוק מהשלמת החיובים הגדולים אשר בהם.

על כן צריך לזה גבורה גדולה שבדעתו שעיקר השלימות תלוי בהשלמת ידיעת התורה לאמתתה לא יפול לבבו ויעיין בכל דרכי העבודה והחסידות ולא יחרד יותר מדאי מפני ראותו עצמו רחוק מהם, רק בישוב הדעת ובגבורת נפש יחרץ להשתדל להקנות לעצמו שלמותם...

(אם כן) גבורת הנפש היא מידה יקרה מאד מצטרפת לכל קניין השלימות בין בפרט ובין בכלל. אבל מעטים הם הקונים אותה על טהרתה, מפני שהיא גם מצרנית בצורה לכמה מידות רעות: כעס, גאווה, שנאה, ניצחון, נקימה וכיו"ב.

יש שהיא תימצא בין אותם שלא שמו אל לבם יראת ה' אבל עם שכנותיה הרעות. ובאנשים שנטו שכמם לסבול עול יראה ולא השתדלו לעיין בפרטיות תקנת מדותיהם, לא הבחינו בינה לבין שכנותיה הסובבות אותה והזניחוה כולה. אך בדרך הראויה להפריד ולבור פסולת מתוך האוכל כל שכנותיה הרעות תסורנה למשמעתה אל הטוב והישר בעיני השי"ת.

על דרך זה רבו המידות שצריכות נסירה, שכל זמן שהן דבוקות זו בזו לא תביאנה פרי ברכה...

הענווה היא מידה טובה, כשיודע עניין הענווה ומושגה היטב, ויודע איך להתנהג בה ולהכניסה בנפשו. אבל בהשקפה שטחית תימשך אחרי מידת הענווה מדת העיצוב, מפני שצירון החיצוני הוא קרוב זה לזה, שהשמחה היא מפזרת הכוחות הנפשיים והגאווה גם כן מפזרת, אלא שהשמחה מפזרת באופן הטוב והגאווה מפזרת על דרך רע, והענווה מקבצת ומיישבת וכן העוצב, אלא שזה על דרך טוב וזה על דרך רע.

וכך מידת הענווה הטובה מתמצרת עם מדת העצבות הרעה כשלא יתלמד בפרטיות איך להוציא את מדותיו מהכח אל הפועל.

אז כשיעלה על לבו מידת הענווה וירצה להמשיך בצורה, וצורה בא ע"י הכרת קטנות ערכו, ומידת העצבות ג"כ באה ע"י הכרת חסרונותיו, ע"כ תבאנה לו שתיהן ביחד והעצבות תערבב ותקדיר כל נועם הענווה וזיוה.

ובאמת אע"פ שמצד חיצוניותן כמו דרך אחד להן אבל בעומק שרשיהן הן רחוקות מאד זו מזו...

2) מסילת ישרים פרק ב' – בביאור מידת הזהירות

ודבר זה הודיעונו חז"ל באומרים, נוח לו לאדם שלא נברא ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו וא"ד ימשמש במעשיו. ותראה ששני הלשונות הם שתי אזהרות טובות ומועילות מאד, כי הנה הפשפש במעשים הוא לחקור על כלל המעשים ולהתבונן בו, הנמצא בהם מעשים אשר לא יעשו אשר אינם הולכים ע"פ מצות ה' וחוקיו, כי כל אשר ימצא מאלה יבערם מן העולם. אך המשמוש הוא החקירה אפי' במעשים הטובים עצמם, לחקור ולראות היש בעניינם איזה פניה אשר לא טובה או איזה חלק רע שיצטרך להסירו ולבערו, וה"ז כמשמש בבגד לבחון הטוב וחזק הוא או חלש ובלוי, כן ימשמש במעשיו לבחון תכונתם בתכלית ההבחנה עד שישאר זך ונקי.

3) משנה מסכת אבות פרק ד

בן זומא אומר איזהו חכם הלומד מכל אדם שנאמר מכל מלמדי השכלתי. איזהו גיבור הכובש את יצרו שנאמר טוב ארך אפים מגבור ומושל ברוחו מלוכד עיר. איזהו עשיר השמת בחלקו שנאמר יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך.